

Debattredaktør:

Erik Tornes

Post: Aftenposten, Debattredaksjonen, Postboks 1, 0051 Oslo

KRONIKK

E-post: kronikk@aftenposten.no
Maks. 6000 tegn inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

DEBATT

E-post: debatt@aftenposten.no
Hovedinnlegg: Maks 3000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved portrettfoto.
Kortinnlegg: 400-1500 tegn.

Kronikker/debattinnlegg på nett:

aftenposten.no/meninger

• Aftenposten returnerer ikke artikler som blir sendt på papir.

Det er andre grunner enn kull-driften til at norske myndigheter både bør og helt sikkert vil satse på Svalbard, skriver Thor Bjørn Arlov og Geir Ulfstein. Her er utenriksminister Børge Brende og FNs generalsekretær, Ban Ki-moon, på omvisning i Kongsfjorden i juli. FOTO: JON OLAV NESVOLD

En nasjonal strategi for Svalbard

Debatt

Sturla Henriksen
administrerende direktør,
Norges Rederiforbund

I dag er det 90 år siden Paris-traktaten, som anerkjenner Norges suverenitet over Svalbard, trådte i kraft. Øygruppen ligger midt i krysningspunktet for stadig sterkere globale og geostrategiske interesser. Hva Norge gjør – og ikke gjør – her oppe er gjenstand for økende internasjonal oppmerksomhet. Det bør speiles i en aktiv nasjonal strategi.

Fra å være en frossen front under den kalde krigen, er nordområdene blitt et stadig hetere tema på den internasjonale arenaen. Her møtes tre verdensdeler, her finnes noen av verdens største ressursforekomster, og her krysses viktige geostrategiske interesser. Danmark og Canada har fremmet territorielle krav i Polhavet, og Russland gjør nå krav på et stort område som også omfatter Nordpolen. Det er stor pågang av land som søker observatørstatus i Arktisk Råd, der Kina ble tatt inn i 2013. På kort tid har 11 land, deriblant Frankrike, Japan og Singapore, utnevnt særskilte «arktiske ambassadører» for å fremme og koordinere sine interesser i nord. Da Rederiforbundet inviterte til den første Arctic Business-konferansen i Bodø i fjor høst, deltok 120 bedriftsledere fra hele verden.

Både Polhavet, de sirkumpolare landområdene og de store elvene i Nord-Russland åpnes nå stadig mer for skipstrafikk og annen kommersiell aktivitet. Bare i løpet av en generasjon har nær halvparten av sommerisen blitt borte som følge av den globale oppvarmingen. Det betyr at noen av verdens største forekomster av olje, gass, fisk, tømmer, ferskvann, metaller og mineraler blir mer tilgjengelige for en verden som etter spør stadig mer. Sjøruter gjennom Polhavet vil kutte seilingsdistansen mellom asiatiske og europeiske havner med en tredjedel, med store potensielle konsekvenser for verdens handels- og produksjonsmønstre.

Sikkerhetspolitisk endring

Parallelt ser vi et geopolitisk bilde som blir stadig mer dynamisk, fragmentert og polarisert. «Realpolitikk» og nasjonal selvhevdelse fortrenger globale fellesløsninger, og FN fremstår maktesløs i viktige konflikter. Den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa er dramatisk endret. Russland fortsetter å øke og demonstrere sin militære slagkraft, ikke minst i nord. Kina konverterer sin formidable økonomiske tyngde til økende politisk og strategisk innflytelse globalt, og viser økende interesse for nordområdene. Midt i krysnings-

punktet for disse tunge globale interessene ligger Svalbard. Svalbard er porten til Arktis når du kommer sørfra og til det Nord-Atlantiske bassenget når du kommer østfra. Hva Norge gjør – og ikke gjør – her oppe er gjenstand for økende internasjonal oppmerksomhet og interesse. Det danner et viktig bakteppe for Svalbard-meldingen, som Regjeringen har varslet vil bli fremlagt for Stortinget neste år.

Begrenset norsk suverenitet

Vår suverenitet over øygruppen er allerede begrenset. Paris-traktaten gir borgerne i de over 40 landene som har tilsluttet seg lik rett til å etablere seg og drive jakt, fiske og næringsvirksomhet på Svalbard og i de omkringliggende farvann. Og traktatlandene spiller en temmelig heterogen gruppe; her finner vi Afghanistan og Albania, Tyskland og USA, Kina, Russland og Den dominikanske republikk, for å nevne noen.

Det er ingen land som i dag utfordrer Norges rolle og legitimitet på Svalbard. Likevel bør vi være aktive for å bekrefte vår posisjon. Da fremstår det som en lite robust nasjonal strategi å lene seg tungt på en kull-drift som har det meste av fremtiden bak seg. Det vil være et betenkelig signal om vi trapper ned aktiviteten når så mange andre land har økende interesser i området.

Etter mitt syn bør Norge utvise et sterkere og tydeligere engasjement langs to dimensjoner:

1: For det første bør vi generere økonomisk aktivitet, skape arbeidsplasser og utvikle Svalbard-samfunnet på en måte som utvetydig bekrefter for omverden at dette også i fremtiden vil være en viktig del av Norge.

2: For det andre bør vi søke å innrette aktivitetene slik at de i størst mulig grad spiller inn mot internasjonale fellesinteresser.

Fra et maritimt perspektiv er det ikke vanskelig å finne aktiviteter som kan forene disse hensynene. En forsvarlig og bærekraftig økning av kommersielle aktiviteter i nordområdene forutsetter at det skjer en storstilt utbygging av infrastruktur for alt fra kommunikasjon, navigasjon, værvarsling og isvarsling til ulike typer basefunksjoner for søk og redning, reparasjon, vedlikehold og forsyninger. I dag går 80 prosent av arktiske seilinger gjennom vårt eget territorialfarvann. Norge er en av verdens største og mest avanserte maritime nasjoner, og vi har lange polare tradisjoner. Utbygging av basefunksjoner, ikke minst for søk og redning, kan være ett aktuelt og viktig tiltak. Uansett hva vi måtte velge, bør den økende internasjonale interessen i nord speiles i en aktiv og fremtidsrettet nasjonal strategi for Svalbard.

Fakta

Svalbardtraktaten

- ▶ Internasjonal avtale, inngått 9. februar 1920 og trådte i kraft 14. august 1925.
- ▶ Slår fast Norges «fulle og uinnskrenkede høihetsrett» over Svalbard, inklusive Bjørnøya, og at norske lover og regler gjelder for området.
- ▶ Borgere og selskaper fra alle traktatland har lik rett til adgang og opphold. De skal kunne drive fiske, fangst og all slags næringsvirksomhet på like vilkår.
- ▶ All virksomhet er underlagt lovgivningen som norske myndigheter vedtar, men ingen kan behandles forskjellig på bakgrunn av nasjonalitet.
- ▶ Skatter, gebyrer og avgifter som kreves inn, skal ikke overstige det som kreves for å dekke utgiftene ved administrasjon av Svalbard.
- ▶ Svalbard er norsk territorium, Atlanterhavspakten gjelder derfor på øygruppen.
- ▶ I fredstid er det ikke faste, militære baser her. Under annen verdenskrig var det i en periode en norsk garnison på Svalbard.
- ▶ Traktaten er i dag ratifisert av 42 land.

Kilde: Sysselmannen, Forsvarsdepartementet, NTB

norske utlysningen av konsesjoner på sokkelen rundt Svalbard. Forvaltningen av disse havområdene er en stor utfordring for utenrikspolitikken.

Press på miljøet

Økt økonomisk virksomhet i Arktis gjør at Svalbard kan få en rolle i forbindelse med økt skipstrafikk, som også utløser større behov for beredskap. Norge har ansvar for redningsoperasjoner helt opp til Nordpolen.

Med økt press på ressursutnytting og ny virksomhet på Svalbard og i havom-

rådene, vil miljøvernet komme under sterkt press. Norsk svalbardpolitikk er at miljøet skal ha førsteprioritet.

Svalbard er i løpet av de siste tiårene blitt en sentral plattform for forskning, spesielt om miljø og klimaendringer. For Norge som forskningsnasjon er Svalbard et enormt aktivum som må utvikles videre. Ikke minst trenger vi kunnskap for å forvalte våre nordområder på en god måte. Men samtidig har et Norge et ansvar for å forvalte en omfattende internasjonal forskningsvirksomhet på Svalbard.

Store forventninger

Hvordan skal Norge forholde seg til krisen i kullvirksomheten samtidig som behovet for nærvær er større enn på lenge?

På 1990- og 2000-tallet skjedde en vellykket omstilling til et mer differensiert nærings- og samfunnsliv i Longyearbyen, og folketallet har doblet seg siden da. Også ved denne korsveien vil vekst i reiseliv, forskning og utdanning, tjenestektor og ny virksomhet kunne kompensere for tap av arbeidsplasser i kulldriften – i hvert fall langt på vei. Lokalstyret og næringslivet i Longyearbyen har offensive og optimistiske mål i næringsplanen som kom i fjor. Regjeringen har varslet en ny stortingsmelding neste vår, og det er store forventninger om virkemidler og tiltak for omstilling.

Viktigere enn noen gang

Vi tør ikke spå om kulldriftens fremtid, men gjetter at Regjeringen vil foreslå en kraftfull satsing på Svalbard generelt og lokalsamfunnet i Longyearbyen spesielt, og vi tror Stortinget vil slutte seg til. Svalbard er fortsatt viktig for landet, kanskje viktigere enn noen gang tidligere i historien. I denne sammenhengen har selve kullproduksjonen liten betydning og er politisk sett snarere et problem enn et aktivum for Norge. Det er andre grunner til at norske myndigheter både bør og helt sikkert vil satse på Svalbard.